

РЕЦЕНЗІЯ

доктора юридичних наук, доцента КАРПЕНКА Миколи Івановича на дисертацію ПРИЙМАКА Вадима Анатолійовича на тему: «Організаційно-правові засади запобігання корупції в органах військового управління», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право», спеціальність 081 – Право

Ступінь актуальності обраної теми. Вивчення представленого рукопису дисертаційної роботи ПРИЙМАКА В.А. на тему: «Організаційно-правові засади запобігання корупції в органах військового управління», анотації та наукових праць (4 статті опубліковано у наукових фахових виданнях України, 1 в зарубіжному виданні Республіки Словаччина і 16 тез про участь у конференціях, круглих столах) ад'юнкта дає можливість стверджувати, що автором здійснено належний правовий аналіз важливих аспектів організаційно-правових засад запобігання корупції в органах військового управління, де з позицій комплексності та системності розроблено і на цій основі науково обґрунтовано заходи і пропозиції, спрямовані на запобігання корупції.

Дисертація являє собою рукопис, що складається із одного тому, який містить анотацію, перелік умовних позначень, вступ, 3 розділи, що містять 9 підрозділів, висновки, список використаних джерел (308 найменувань), додатки загальним обсягом 261 сторінок, з них основний текст – 204 сторінки.

Розбудова європейської правової держави та громадянського суспільства в Україні вимагає викорінення негативних соціальних чинників. Серед них є і корупція, яка має досить високий рівень латентності з глибоким корінням. Нині корупція в нашій державі є однією з найактуальніших соціальних проблем сучасності, вирішення якої є надзвичайно важливою справою. Корупція як антисоціальне явище впливає на темпи розвитку економіки держави, владу та суспільство в цілому. Вона перешкоджає демократичним змінам, сектору безпеки і оборони України, зводить нанівець важливі реформаторські починання, міняє

природу громадянського контролю за діяльністю органів державної влади, завдає чималої шкоди і не сприяє позитивному іміджу України в світових відносинах. Масштаби й наслідки процесів корумпованості в усіх державах світу вимагають від відповідних державних і міжнародних установ та організацій постійного й поглибленого аналізу її причин з метою нейтралізації та розробки заходів щодо її подолання. Першорядне значення в протидії корупції як пріоритетного завдання державної політики, надається усуненню причин корупції.

Корупція в секторі безпеки і оборони України нині є однією з найбільш небезпечних загроз для національної безпеки України, проведенню оборонної реформи, захисту держави від агресії зі сторони російської федерації, розвитку євроатлантичних норм та демократичних перетворень українського суспільства. Вона знижує ефективність військової організації та боєздатності військових формувань України, відволікає ресурси або підвищує їх фактичну вартість, негативно впливає на морально-психологічний стан військовослужбовців, заплямовує авторитет Збройних Сил України.

У відповідності до ст. 17 Конституції України захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу. Реалізація такої функції покладається на Збройні Сили України та інші військові формування, створені відповідно до законів України. В сучасних умовах Збройні Сили України разом з іншими представниками сектору безпеки і оборони стримують збройну агресію, розпочатої РФ проти України та дають гідну відсіч їй. Для забезпечення воєнної безпеки важливим елементом є беззаперечне та бездоганне дотримання військової дисципліни. Проте, як показує практика, це не завжди таким є.

З початком військової агресії РФ проти України, яка розпочалася ще у 2014 році, негативним її проявом постало зростання рівня військової злочинності. З аналізу загального стану й тенденцій злочинності в державі за 2014–2024 рр. аналітичні дані свідчать, що паралельно із загальною злочинністю в державі, суспільство стурбоване стрімким зростанням військової злочинності.

Навіть посилення кримінальної відповідальності за вчинення військових кримінальних правопорушень у тому числі в умовах воєнного стану суттєво не вплинуло на цей показник. Тому актуальним постає питання забезпечення військового правопорядку, неухильне та бездоганне дотримання / виконання її суб'єктами елементів військової дисципліни як складової воєнної безпеки та здатності представникам сектору безпеки і оборони надійно протистояти сучасному противнику.

У різні часи проблеми організаційно-правових засад запобігання корупції в органах військового управління перебували у колі наукових розробок як вітчизняних, так зарубіжних вчених. Проте, зважаючи на сучасні загрози національній безпеці України, питання воєнної безпеки та підтримання належного рівня військового правопорядку, у тому числі порядку проходження військової служби постали на часі.

З урахуванням вище зазначеного тема наукового дослідження ПРИЙМАКА Вадима Анатолійовича є актуальною та своєчасною.

До того ж актуальність роботи підкреслюється і тим, що ***обрана тема відповідає загальнодержавним та відомчим пріоритетам*** щодо забезпечення воєнної безпеки, військового правопорядку та забезпечення дотримання основних принципів військової дисципліни.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію підготовлено відповідно до Стратегії комунікацій у сфері запобігання та протидії корупції, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2017 р. № 576-р, завдання 2.2 Стратегічного оборонного бюлетеня України, затвердженого Указом Президента України від 17 вересня 2021 року № 473/2021, п. 5 Плану заходів з реалізації Стратегії забезпечення державної безпеки, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18 квітня 2023 р. № 328-р.

Дисертація виконана відповідно до планів наукової та науково-дослідної діяльності Національного університету оборони України і є складовою науково-дослідної роботи «Дослідження теоретико-методологічних основ розвитку

української державності в контексті світових модернізаційних процесів формування національних громадянських суспільств» (номер державної реєстрації: 0119U100492).

Автором вірно визначена мета дослідження, яка полягає в тому, щоб на основі дослідження правового забезпечення та практики реалізації діяльності із запобігання корупції в органах військового управління визначити організаційні та правові засади запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням серед військових посадових осіб, а також окреслити шляхи формування високого рівня доброчесності військовослужбовців в Україні. Сформулювати пропозиції, направлені на удосконалення системи запобігання корупції в органах військового управління та вміло сформульовані для її досягнення завдання, які спрямовані для підвищення ефективності адміністративного, кримінального права та кримінології у сфері військових правовідносин, пов'язаних із порядком проходження військової служби та дотриманням військової дисципліни.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації та їх достовірність не викликає заперечень. Зі змісту дисертації вбачається, що автор дотримується обраної методології. Робота характеризується системним підходом до предмета дослідження. Відзначається вміле використання ад'юнктом законодавчих актів держави, аналітичних та статистичних відомостей; відомча та державна статистична інформація за різні часові періоди, статистичні аналітичні дані; інформативна аналітика, яка висвітлена в бюлетенях, оглядах, наказах та інформаційних листах Міністерства оборони України та Збройних Сил України.

Обґрунтованість положень, сформульованих у дисертації, підтверджується також критичним аналізом законодавчих та підзаконних правових актів України та інших держав у сфері запобігання корупції.

Науково-теоретична основа дослідження включає роботи науковців, присвячені висвітленню конституційно-правових, адміністративно-правових, кримінально-правових, фінансово-правових, кримінологічних та інших аспектів

запобігання корупції в органах військового управління та в цілому у державі, а також роботи фахівців у галузі філософії, психології, соціології та інших наук.

Емпіричною базою дослідження є звіти, доповіді, аналітичні записки органів державної влади та місцевого самоврядування, військових формувань, матеріали судових рішень, довідкові видання та політико-правова публіцистика.

Заслуговує на увагу критичність аналізу наукових позицій вчених, чинних законодавчих актів України та передового досвіду окремих країн світу для посилення формулювання авторських пропозицій стосовно удосконалення законодавства в частині запобігання та протидії корупції в секторі оборони, аналізу причин і умов вчинення та запобігання корупції.

Наукова новизна положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації, повнота їх викладу в опублікованих працях.

Проведений аналіз запропонованої роботи свідчить про те, що в результаті проведеного дослідження автору вдалося вирішити поставлені завдання та отримати нові результати.

Так, привертає увагу проведений автором аналіз наукових та правових джерел, яким виокремлено п'ять етапів розвитку розуміння категорії “корупція”:
а) архаїчний, б) формування етичних складових управління, в) примітивізації;
г) “одержавлення» корупції”; г) правового забезпечення доброчесної поведінки;

охарактеризовано наукові парадигми дослідження явища корупції відповідно до девіантного, ревізіоністського, бівехіористського, законотворчого, конвенційного, кратологічного, кримінально-правового та економічного підходів;

визначено орган військового управління відповідно до сучасного стану реформування оборонного сектору, як підсистему сектору безпеки і оборони, що безперервно здійснює керівництво та управління складовими сил оборони з метою успішного досягнення поставлених цілей у визначені строки.

В.А. Приймаком належним чином проаналізовано поняття доброчесності військовослужбовця, яке уявляє собою сукупність його поінформованості щодо сутності і впливу корупційних ризиків, а також комплексу особистих якостей, які обумовлюють його бажання та вміння виконувати свої завдання відповідно до

вимог правових приписів, не допускаючи непотизму та конфлікту інтересів, незаконного збагачення, отримання неправомірної вигоди.

Заслуговує на схвалення позиція автора щодо:

класифікації засобів правового регулювання запобігання корупції, які систематизовані за правовим статусом суб'єктів запобігання корупції (вищі органи державної влади, спеціалізовані антикорупційні органи), за правовою природою застосовуваних засобів, за формою правових засобів та за особливостями впливу на суспільні відносини;

характеристики правових обмежень та заборон як правового засобу запобігання корупції, особливостей застосування таких обмежень до військовослужбовців;

розуміння сутності дискреційних повноважень та конфлікту інтересів, їх співвідношення із сучасними організаційно-правовими аспектами проходження військової служби.

Досліджуючи організаційно-правові засади запобігання корупції в органах військового управління, автор з урахуванням сучасних умов сьогодення доходить логічного висновку щодо поглиблення критеріїв ефективності запобігання та протидії корупційним правопорушенням в органах військового управління. На переконання В. Приймака напрями вдосконалення правового регулювання запобігання корупції в органах військового управління мають включати:

а) систематичну оцінку корупційних ризиків на внутрішньовідомчому й зовнішньому рівні, що потребує змін у методології оцінки корупційних ризиків;

б) зменшення впливу факторів, пов'язаних із конфліктом інтересів, що потребує диференціації дискреційних повноважень на ті, що охоплюються бойовим імунітетом, і ті, які пов'язані з ординарною діяльністю військових частин та органів військового управління;

в) формування у військовослужбовців нульової толерантності до корупції відповідно до двох основних векторів: виховання високого рівня доброчесності військовослужбовців і зміцнення внутрішньовідомчої корпоративної етики антикорупційної спрямованості;

г) належне інформаційне забезпечення запобігання та протидії корупції, включаючи зменшення впливу командирів/начальників на кадрові призначення у підпорядкованих їм підрозділах шляхом автоматизації та анонімізації даних військовослужбовців у новоствореному Центрі військової кар'єри, використання інформаційних технологій для забезпечення обов'язкової ротації військовослужбовців через кожні п'ять років на вищі, нижчі або рівнозначні посади;

д) розширення ролі громадськості у системі антикорупційної діяльності, в чому ми його підтримуємо.

Оцінка структури та змісту дисертації, її завершеності в цілому.

Структура наукової роботи характеризується логічною упорядкованістю, послідовністю викладення матеріалу, що відображає тему дослідження.

Об'єкт і предмет дослідження чітко визначені, отримані результати відзначаються науковою новизною.

Для досягнення поставної мети автор узагальнив сучасний стан дослідження та зарубіжний досвід окремих держав щодо організаційно-правових засад запобігання корупції в органах військового управління, а також, окресливши проблемні питання, сформулював шляхи їх вирішення.

Слід відзначити, що науковий стиль викладення тексту роботи та її оформлення не викликають зауважень. Дисертація у цілому є свідченням вільної орієнтації автора в галузі адміністративного права, обізнаності у науковій літературі, а також законодавстві, що має безпосереднє відношення до забезпечення військового правопорядку.

Теоретичні висновки та практичні пропозиції базуються на достатньому науковому рівні, що свідчать про високий ступінь наукової кваліфікації ПРИЙМАКА В.А.

Наукові результати дисертації достатньо апробовані. Основні положення висвітлені у 21-й науковій публікації, з яких 4 – наукові статті у виданнях, що визначені Міністерством освіти і науки України як фахові з юридичних наук, 1 – наукова стаття в періодичному правничому виданні іноземної держави, 16-ти

тезах доповідей на науково-практичних заходах й розміщених у збірниках матеріалів наукових конференцій. Слід відзначити, що презентовані наукові праці є достатніми для наукового обґрунтування запропонованих автором положень як нових, висвітленню окреслених наукових проблем та формулюванню шляхів їх логічного вирішення.

За змістом, формою та об'ємом вказані напрацювання повною мірою відповідають вимогам МОН, які висуваються до праць такого ґатунку та відображають змістовні положення отриманих результатів.

У цілому, аналіз змісту дисертації, наукових праць, опублікованих за темою дослідження, використаних джерел, ступінь обґрунтованості отриманих результатів, дозволяє стверджувати, що рецензована робота Приймака В.А. є кваліфікаційною науковою працею, що виконана особисто, у якій автору вдалось досягти поставленої мети.

Оформлення дисертаційної роботи здійснено відповідно до встановлених вимог і стандартів.

Значення дисертаційної роботи для науки і практики та можливі шляхи використання результатів дослідження.

Дисертаційна робота Приймака В.А. з урахуванням актуальності дослідженої проблематики, обґрунтованості наукових результатів, результатів їх впроваджень у практичну діяльність є свідченням вагомого значення та важливості отриманих результатів для науки адміністративного, військового і кримінального права та кримінології щодо запобігання кримінальним правопорушенням у військовій сфері та забезпеченню воєнної безпеки у цілому.

Викладені у роботі висновки і практичні рекомендації впроваджені та можуть бути використані у:

-науково-дослідній сфері – для подальшої розробки проблематики запобігання корупції у Збройних Силах України та інших військових формуваннях;

- *навчальному процесі* – під час викладання навчальних дисциплін правового сектору, підготовки підручників, навчальних посібників та інших методичних матеріалів;

- *правотворчій діяльності* – під час удосконалення нормативно-правових актів у сфері запобігання корупції взагалі і в органах військового управління зокрема;

- *правозастосовній діяльності* – у процесі вдосконалення діяльності суб'єктів запобігання корупції в секторі безпеки та оборони.

Проведений аналіз змісту дисертаційної роботи дає можливість засвідчити, що проведене дослідження є самостійним, його актуальність та науковий рівень не викликає жодних заперечень, отримані результати мають суттєве теоретичне та практичне значення.

Викладене вище є підставою для загальної позитивної оцінки дисертації ПРИЙМАКА Вадима Анатолійовича на тему «Організаційно-правові засади запобігання корупції в органах військового управління» як самостійного наукового дослідження з актуальної та важливої для науки, практики, особливо в умовах сьогодення, проблем забезпечення воєнної безпеки, військового правопорядку та запобігання корупції в органах військового управління заходами адміністративно-правового впливу.

Проте, наголошуючи на позитивних аспектах дослідження, вважаємо за необхідне висловити **певні зауваження, вказати на дискусійні моменти, які потребують додаткової аргументації чи роз'яснення автором під час публічного захисту**, зокрема: аналізуючи кримінально-правовий підхід до корупції (с. 36-38 дисертації) автор залишив поза увагою наукові доробки відомих у кримінальному праві і криминології О.Ю. Бусол, М.І. Мельника, М.І. Хавронюка, погляди і пропозиції яких могли б доповнити, зроблені автором дослідження висновки і пропозиції.

Розглядаючи напрями удосконалення організаційно-правового регулювання запобігання корупції в органах військового управління України, автору, на нашу думку, варто було б запропонувати відновити на рівні Збройних Сил України

правову підготовку серед військовослужбовців, яка раніше була передбачена відповідно до наказу Міністра оборони України від 24.02.2006 р. № 117 «Про організацію правової підготовки в Збройних Силах України», акцентувати увагу на Національній програмі правової освіти населення, затвердженої Указом Президента України від 18.10.2001 р. № 992/2001. Підвищення загального рівня правової культури та вдосконалення системи правової освіти військовослужбовців, набуття ними необхідного рівня правових знань, формування у них поваги до права також сприятиме запобіганню корупції у військовій сфері.

Водночас висловлені пропозиції та зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку рецензованої роботи, оскільки вони, на нашу думку, не торкаються основних концептуальних положень дисертації, мають дискусійний і рекомендаційний характер та можуть бути враховані автором у майбутніх наукових дослідженнях.

Підсумовуючи вищевикладене, слід зазначити, що дисертація ПРИЙМАКА Вадима Анатолійовича на тему: **«ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В ОРГАНАХ ВІЙСЬКОВОГО УПРАВЛІННЯ»** є самостійною завершеною кваліфікованою науковою роботою, яка містить нові науково обґрунтовані результати в галузі адміністративного і військового права та кримінології, що мають істотне науково-теоретичне та практичне значення.

Анотація дисертації повністю відповідає її змісту.

Опубліковані автором наукові праці повною мірою розкривають основний зміст роботи. Робота пройшла належну апробацію.

Дисертація виконана на належному науковому рівні і повністю відповідає вимогам, які встановлені до кваліфікованих наукових робіт, які подаються з метою присудження наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 – «Право», відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів

України від 12 січня 2022 року № 44, Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, а її автор ПРИЙМАК Вадим Анатолійович заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Рецензент –

**професор кафедри військового права та правоохоронної діяльності
інституту стратегічних комунікацій Національного університету
оборони України**

доктор юридичних наук, доцент

Микола КАРПЕНКО

«17» червня 2024 р.

